

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ПРЕДМЕТІВ

Обґрунтовано актуальність проблеми формування готовності вчителів гуманітарних предметів до проведення профорієнтаційної роботи з школярами у закладах загальної середньої освіти, яка проводиться починаючи з початкової школи і закінчується старшою школою. Доведено доцільність ефективного професійно самовизначилися учнів у школі, так як високі результати фахової діяльності в майбутньому є важливим стратегічним ресурсом держави та суспільства в цілому.

Дано визначення поняття «готовність вчителя до профорієнтаційної роботи». Розкрито зміст запровадженої структурно-функціональної моделі та окреслено її вплив на формування готовності вчителів гуманітарних предметів до організації та проведення профорієнтаційної роботи. Обґрунтовано у межах моделі всі компоненти, що взаємозв'язані та взаємозалежні між собою і складають чотири блоки: цільовий; теоретичний як концептуалізуючий; процесуально-методичний із чотирма основними компонентами готовності – мотиваційно-ціннісним, змістовно-операційним, оцінково-рефлексивним та професійно-розвивальним; результативно-оцінювальний із сформованими рівнями професійної готовності вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями у ЗЗСО.

Зроблено висновок, що впровадження структурно-функціональної моделі у процес навчання вчителів гуманітарних предметів створює придатні умови для формування у педагогів готовності до проведення профорієнтаційної роботи з учнями в ЗЗСО.

Ключові слова: вчителі гуманітарних предметів, учні, профорієнтаційна робота, заклади загальної середньої освіти, структурно-функціональна модель, готовність до проведення профорієнтації

<http://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.5>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний ринок праці постійно ставить зростаючі вимоги до професійних якостей фахівця. Докорінна зміна характеру та цілей діяльності, їх зростаюча інтенсивність та напруженість потребують високої фаховості, витривалості та повної відповідальності. Водночас сучасне суспільство із його інтенсивним ритмом розвитковості віддає перевагу тим фахівцям-професіоналам, котрі оволоділи спеціальними професійними компетентностями.

Зростаючі вимоги до рівнів професійної підготовки майбутніх фахівців актуалізують проблеми професійної орієнтації учнів у ЗЗСО. Це спричинює проведення результативної цілеспрямованої профорієнтаційної роботи вчителів, починаючи з початкової школи та закінчуючи старшою. Старшокласники, які правильно професійно самовизначилися у школі під час проведення з ними дієвої профорієнтації, нині із задоволенням працюють у тій чи іншій сфері, й показують високі результати власної

роботи, що становить важливий стратегічний ресурс як держави, так і суспільства в цілому та є гарантією її стабільності та соціального, економічного та ін. видів зростання.

Отже, проведення професійної орієнтації в ЗЗСО це не тільки сукупність заходів, які дозволяють молодій особі вибирати професію із урахуванням її запитів та можливостей (психічних, фізичних, навчальних, моральних та ін.). Професійна орієнтація нині – це державна за масштабами, економічна за наслідками, соціальна за змістом, педагогічна за методами, формами, технологіями складна та різностороння діяльність педагога.

Формування готовності вчителів гуманітарних предметів до профорієнтаційної роботи у ЗЗСО є важливою педагогічною проблемою, від рівня та якості якої залежить професійне майбутнє школярів, їхні життєві перспективи, фахова впевненість та відповідальність, визначення власного місця в обраній сфері життєдіяльності, саме тому розробка структурно-функціональної моделі є для нас важливим науковим та практичним завданням.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Нині у школярів впродовж усього навчання у ЗЗСО відбувається професійне самовизначення щодо вибору майбутнього професійного шляху, починаючи від обрання професії, спеціальності, ЗВО та ін. Проте як зазначає науковець І. Чорна важливим для профорієнтаційної роботи у школі є формування готовності майбутнього вчителя до такої діяльності, що дозволяє йому в майбутньому успішно визначати психологічні особливості професійного самовизначення школярів [Чорна, 2022]. Водночас науковець А. Кобченко схарактеризував напрями та підходи професійної орієнтації молоді [Кобченко, 2022]; Ю. Власюк описала особливості і структуру соціальної самовизначеності підлітків [Васюк Ю., 2020]; Л. Федоренко обґрунтувала критерії розвитку професійного самовизначення старшокласників та виокремила його психологічні особливості [Федоренко, 2022]; Л. Долинська та Н. Панчук розкрили життєво-професійний шлях здобувачів вищої освіти в процесі фахової підготовки [Долинська, Панчук, 2023]; Л. Ребуха схарактеризувала готовність вчителів гуманітарних предметів до профорієнтаційної роботи у ЗЗСО [Ребуха, 2022]; психолого-педагогічні основи підготовки молоді до вибору майбутньої професії аналізували Г. Костюк [Костюк, 1971], В. Турбан [Турбан, 2019]; професійну орієнтацію школярів на певні види професійної діяльності досліджували Є. Єгорова [Єгорова та ін., 2014], В. Кравецький [Кравецький, 2019] та ін.

Незважаючи на фундаментальні дослідження у цій царині, питання щодо формування готовності до профорієнтаційної роботи вчителів гуманітарних предметів, зокрема формування у відповідності до структурно-функціональної моделі, потребують особливого дослідження.

3. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті – розглянути формування готовності вчителів гуманітарних предметів до профорієнтаційної роботи в межах дієвого функціонування структурно-функціональної моделі, що потребує особливого дослідження.

У процесі наукового дослідження були використані наступні методи: теоретичні –

аналіз, синтез, систематизація, зіставлення, класифікація, узагальнення та емпіричні – спостереження, опитування, вивчення і аналіз документації.

4. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Впровадження структурно-функціональної моделі формування готовності вчителів гуманітарних предметів до організації та проведення профорієнтаційної роботи з учнями в ЗЗСО дозволяє педагогам допомогти школярам успішно здійснити професійний вибір та спроектувати блискучу фахову кар'єру в майбутньому.

У межах моделі всі компоненти взаємозв'язані та взаєалежні між собою і складають чотири блоки. Перший – цільовий блок відображає важливість профорієнтаційної роботи для суспільства в цілому. Він формується за описання затребуваності фахівців певних спеціальностей на ринку праці, їх соціального замовлення та підтримованості державою. У цьому блоці окреслено ціль такого формування (освітню, розвивальну, виховну), що відображається у *забезпеченні* готовності вчителів гуманітарних предметів до здійснення профорієнтації в освітніх закладах.

Другим важливим блоком нашого дослідження є теоретичний як концептуалізуючий. Він включає важливий понятійно-категорійний апарат, наукові загально-педагогічні і специфічні принципи, наукові підходи, теорії і методи, положення гуманітарного і профорієнтаційного знання, що допомагають сформувати окреслену готовність.

До основного понятійно-категорійного апарату нами віднесено наступні поняття «професійне самовизначення», «профорієнтаційна робота», «професійна орієнтація», «мотив», «педагогічні умови», «готовність вчителя до профорієнтаційної роботи», «формування», «самоосвіта» та ін. Кожне з даних понять були чітко сформульовані та змістовно наповненні. Виокремимо серед усіх поняття «готовність вчителя до профорієнтаційної роботи», яке слугує одним із найголовніших для нашого

дослідження. Під готовністю вчителя до профорієнтаційної роботи розуміємо сформовану інтегративну якість самої особистості із характерною усвідомленою її направленістю на ефективну організацію щодо успішного проведення профорієнтаційної роботи. Готовність передбачає здатність вчителя до прогнозування та створення для учнів умов для їхнього самостійного професійного вибору та віднаходження єдиної індивідуально-фахової траєкторії і її корекції за потреби. Водночас окреслена готовність не може обійтися без сформованої педагогічної рефлексії та високого рівня оволодіння педагогами різноплановими знаннями із педагогіки та психології, методики та технік проведення результативної профорієнтації. Вагомим є набуття відповідних вмій і навичок, які сповна забезпечують успішне виконання профорієнтаційних функцій та спряють використанню, самостійному конструюванню профорієнтаційних засобів, методів, профорієнтаційних робочих програм, власних індивідуальних навчальних планів та освітніх маршрутів.

Включеність наукових принципів (принцип від лат. *principium* – начало, засади, основа, положення) у теоретичний блок моделі представлений загально-педагогічними та специфічними принципами. Для нашого дослідження загально-педагогічні принципи включають принципи:

а) науковості. Його сутнісна значимість полягає в тому, що проведення профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО вибудовується відповідно до здобутків сучасних профорієнтаційних наукових теорій. Відповідно усі профорієнтаційні події, явища, факти, положення, закони тощо, що використовуються в профорієнтаційному процесі повинні бути науково обґрунтованими. Цей принцип зrealізується вчителем за професійного занурення у профорієнтаційну проблему та рефлексивного вивільнення із неї, як спроможністю та вмінням послуговуватися особливим особистим інструментарієм людського пізнання – понятійним мисленням, яке дозволяє віднайти та осмислити загальну типологію і класифікацію профорієнтаційної роботи й актуалізувати учнів до процесу професійного самовизначення;

б) системності і наступності. Його використання направлене на єднання усіх складових профорієнтаційної роботи вчителя з урахуванням багатоманітних зв'язків між її складовими. В довідниковій літературі зауважено, що принцип системності забезпечує «системну спрямованість наукового дослідження і практичного освоєння об'єкта» та зrealізується шляхом залученості основних понять і категорій до розгляду певної профорієнтаційної тематики [62, с. 584]. Відтак принцип системності і наступності допомагає встановити структурно-функціональні зв'язки між різними складовими наукових профорієнтаційних знань, забезпечує формування у вчителів творчого стилю мислення щодо сприйняття ієрархії понять і наукових знань з проведення дієвої профорієнтації, що характеризується наступністю;

в) диференційованості та індивідуальності. За даним принципом проведення профорієнтаційних заходів спрямоване на урахування індивідуальних особливостей школяра, його віку та особистого розвитку й соціальної інтегрованості; принцип диференційованого підходу застосовується при визначенні видів та форм профорієнтаційної роботи. Відповідно він забезпечує вчителю свободу вибору профорієнтаційного матеріалу у процесі ведення заняття та передбачає диференціацію профорієнтаційного змісту щодо вікових та індивідуальних особливостей школярів під час їхнього професійного становлення. Нині у профорієнтаційній роботі вчителя спостерігається перехід від подачі учням уніфікованого профорієнтаційного матеріалу до особистісно орієнтованого його змісту;

г) зв'язок профорієнтації з майбутніми життєвими і професійними потребами особи. Цей принцип уможлиблює ознайомлення учнів у процесі їхнього професійного самовизначення з розвитком ринку праці, зростаючими вимогами до якості підготовки майбутнього фахівця й націлює на визначення та віднаходження свого місця у професійному житті і суспільстві загалом;

Немаловажна роль відводиться специфічним принципам, які цілком допомагають відобразити загальні вимоги-відповідності перспективного та планомірно-

прогнозованого розвитку особистості до формування фаху згідно сучасних умов ринку праці; до становлення самостійності у професійному самовизначенні; до умов здоров'язбереження з реалізації професійного самовизначення старшокласників за обраної професії; до урізноманітненості у профорієнтаційній роботі нових форм і методів профорієнтації.

Водночас теоретичний блок включає рівні структурування змісту профорієнтаційної роботи вчителя: методологічний, ціннісно-цільовий, теоретичний та методично-практичний. Зреалізування кожного рівня націлює вчителя на змістовно-організовану профорієнтаційну роботу для особистісного самозреалізування школяра як компетентнісного фахівця в майбутньому. Фахові орієнтації, установки, переконання, ідеали, які забезпечують активність школяра у життєдіяльності та професійній діяльності визначають його готовність до самостійного, відповідального вибору професії, заснованої на цінностях, знаннях, досвіді та схильностях тих, хто навчається; сприяють формуванню навичок та умінь співробітництва; уможливають роботу в команді; навчають застосуванню доступних сучасних технологій, якими вони зможуть скористатися і в професійному житті та ін.

Теоретичний блок містить наукові підходи до структурування профорієнтаційної підготовки вчителів до проведення профорієнтаційної роботи в ЗЗСО [Тарарук, 2021]. Їх застосування сприяє формуванню в учнів професійної самосвідомості, підвищенню професійної мотивації та цінності предметних знань, виявленню оптимального образу «себе у тій чи іншій професії» шляхом реалізації практико-орієнтованої технології професійної орієнтації саме на етапі розвитку професійної самосвідомості.

Формування готовності вчителя до профорієнтаційної роботи вибудовується відповідно до напрямів такого формування: історичного та розумінневого. За історичного напрямку визначається становлення профорієнтаційної роботи в історичному контексті, а відтак проходить поетапне особистісне формування педагога як фахівця з профорієнтації у ЗЗСО. На розумінневому напрямі відбувається включення вчителя у

процес ефективного оволодіння профорієнтаційною роботою, в основі якої лежить належна теоретична та спеціально-практична профорієнтаційна підготовка вчителя-гуманітарія. В межах даного напрямку формується психологічна, теоретично-методична та практична підготовка до здійснення належної профорієнтаційної роботи.

Головна мета процесуально-методичного блоку заложена у результативному формуванні освітнього середовища, яке б сповна сприяло формуванню готовності вчителя до профорієнтаційної роботи.

У структурі готовності до вибору професії виділяється чотири основні компоненти: мотиваційно-ціннісний, змістовно-операційний, оцінково-рефлексивний та професійно-розвивальний.

Мотиваційно-ціннісний компонент готовності вчителя до проведення профорієнтаційної роботи визначається сформованістю у нього адекватних внутрішніх мотивів до профорієнтації, позитивного ставлення до вибору учнями професії та його ролі у профорієнтаційній діяльності, стійку мотивацію до зреалізування себе у цьому напрямі роботи, потребу у формуванні професійно-важливих профорієнтаційних якостей, прагнення до самовдосконалення у цій царині.

Змістовно-операційний компонент передбачає наявність у педагога теоретичних знань про різноманіття світу праці та професій, про професії, що привертають на них увагу школярі (а саме зміст майбутньої професійної діяльності, вимоги до фахівця, затребуваність даного фаху на ринку праці), знання про індивідуально-психологічні особливості та професійно-важливі якості особистості, про варіативні шляхи здобуття даної освіти. Цей компонент характеризується прагненням педагога організувати свою пізнавальну діяльність для отримання, відшукання та переробки інформації про світ професій, необхідної для вибору учнями та освоєння ними тієї чи іншої професії. Отримані знання є основою у формуванні мотивації до профорієнтаційної роботи. Важливо, що саме мотивація закріплює емоційно ціннісне ставлення до професійної діяльності та впливає на формування у вчителя тих якостей, що

визначають орієнтованість учня на вибір тієї чи іншої професії.

Оцінково-рефлексивний компонент характеризується оволодінням вчителем набутих знань та умінь самостійно вирішувати поставлені перед ним завдання, пов'язані із виконанням даного виду професійної діяльності; ефективного здійснення критичного аналізу отриманих під час проведення профорієнтації даних та узагальнення завершальних результатів із здійснення профорієнтації. За зазначеного компонента удосконалюється педагогічна взаємодія з учнями та відбуваються регуляційні процеси в професійній діяльності за профорієнтаційним напрямком. Готовність вчителя до профорієнтаційної роботи виявляється у його здатності до самоосвіти, самоорганізації, самостійності у прийнятті швидких рішень та незалежного планування і реалізації власних планів, а також у вмінні ставити профорієнтаційну мету щодо вибору професії учнями та допомогти передбачити і визначити певні дії школярів під час реалізації осмисленого професійного плану, спрямованого на майбутню професійну діяльність з урахуванням особливостей обраної професії. Даний компонент містить контрольну-оцінну діяльність, самоаналіз власних дій та самокорекцію. Рефлексія сприяє виробленню у вчителів більш осмисленого, усвідомленого ставлення до проблеми, створює передумови для розвитку у них здібностей до самооцінки результатів своєї діяльності.

Професійно-розвивальний компонент готовності вчителя до проведення дієвої профорієнтаційної роботи розвиває у нього готовність і здатність застосовувати набуті універсальні профорієнтаційні навички, вміння та компетенції для допомоги у професійному самовизначенні учнів під час вибору ними освітньо-професійного маршруту та виду майбутньої професійної діяльності (професії). Професійно-розвивальний компонент у складі процесуально-методичного блоку структури орієнтований на підтримування зворотного зв'язку та здійснення плідної педагогічної діяльності, що передбачає проведення вагомої для учнів профорієнтації у ЗЗСО.

Таким чином, кожен структурний компонент готовності вчителя до проведення профорієнтаційної роботи виконують певні

функції, які визначають відбір змісту, вибір методів, засобів та форм процесу професійної орієнтації, дозволяють виділити критерії, показники, рівні та засоби вимірювання сформованості готовності вчителів до даного виду діяльності.

Загалом сукупність зазначених компонентів становить каркас сформованої готовності вчителів до профорієнтаційної роботи. Таке формування уможливлене за створення певних педагогічних умов. Суб'єктами, які здійснюють формування готовності, визначено установи: заклади загальної середньої освіти, установи додаткової освіти та установи післядипломної освіти.

Кожний компонент включає педагогічні умови та дидактичні принципи на підставі яких вони реалізуються [Тарарук, 2022].

Перша умова, створення мотиваційно-ціннісного освітнього середовища в процесі навчання та проведення профорієнтації з учнями ЗЗСО, яка слугує для підвищення мотивації у вчителів, сприяє формуванню у них готовності до проведення профорієнтаційної роботи, якщо будуть дотримані дидактичні принципи та наукові підходи за впровадження у дану роботу певних форм, методик, методів та ІКТ.

Реалізація другої педагогічної умови – направленість викладання навчальних предметів циклу гуманітарної підготовки на проведення результативної професійно-орієнтаційної роботи – активно збагачується інформаційно-методичним забезпеченням: застосовуванням міні-тренінгів та ділових ігор як проблемних і активних методів та інтерактивних форм організації профорієнтаційної роботи із вдалим використанням мультимедійного проектора та сенсорної дошки.

Третя педагогічна умова – використання фахово-зорієнтованих профорієнтаційних ситуацій у проведенні профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО – розкриває практичну готовність вчителя до профорієнтаційної роботи, тобто використання у роботі з учнями набутих знань з історії, теорії, технологій та методів й умінь їх специфічного застосовування під час проведення професійної орієнтації. Отож реалізація дидактичних принципів визначає третю педагогічну умову формування готовності вчителів до профорієнтаційної роботи

шляхом реалізації практико-орієнтованих технологій та дієвих форм професійної орієнтації школярів.

Четверта педагогічна умова – спрямованість самоосвіти, самовдосконалення та самореалізації вчителів гуманітарних предметів на ефективне проведення професійної орієнтації – також представлена сукупністю методів, форм і засобів, що реалізуються з метою формування готовності вчителів до вибору професії учнями. Вся робота конструється відповідно до етапів організації профорієнтаційної роботи та супроводжується інформаційно-методичним забезпеченням.

Четвертий, результативно-оцінювальний блок, у нашому випадку представлений рівнями професійної готовності (високим, достатнім, середнім та низьким) та містить отримані результуючі обчислення (перевірені за допомогою методів математичної статистики – F-критерію (критерій Фішера) для контрольних та експериментальних груп) сформованої готовності вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями у ЗЗСО.

Результати дослідження засвідчують, що впровадження структурно-функціональної моделі формування готовності вчителів гуманітарних предметів до проведення профорієнтаційної роботи з учнями в закладах загальної середньої освіти дозволяє забезпечити сприятливі умови для розвитку в учнів професійних інтересів та усвідомленого професійного вибору.

5. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Постійне зростання вимог до вчителів гуманітарних предметів у напрямі проведення

профорієнтаційної роботи спричинене проблемами професійного самовизначення старшокласників, тому, відповідно, важливою є професійна орієнтація учнів у ЗЗСО, починаючи з початкової школи та закінчуючи старшою.

Формування готовності вчителів до організації профорієнтаційної роботи результативно відбувається за впровадження структурно-функціональної моделі, що допускає допомогу педагогів школярам в їх успішному здійсненні професійного вибору та проектуванні кар'єрного зростання у майбутньому. У межах моделі схарактеризовано чотири блоки: цільовий; теоретичний із включеністю у нього дидактичних *принципів*, наукових підходів і певних методів, методик та положень; процесуально-методичний з чотирма основними компонентами: мотиваційно-ціннісним, змістовно-операційним, оцінково-рефлексивним та професійно-розвивальним; результативно-оцінювальний, що представлений рівнями професійної готовності та отриманими результатами.

Отже, впровадження структурно-функціональної моделі у процес навчання вчителів гуманітарних предметів забезпечує сприятливі умови для формування у них готовності до проведення профорієнтаційної роботи з учнями в ЗЗСО. Відтак під готовністю вчителя до профорієнтаційної роботи будемо розуміти сформованість у нього певної інтегративно-особистісної якості із характерною усвідомленою її направленістю на ефективну організацію і проведення профорієнтаційної роботи з учнями у ЗЗСО, що передбачає здійснення ними самостійного професійного становлення та обрання майбутнього фаху.

Література

1. Васюк Ю. (2020). Особливості і структура соціальної самовизначеності підлітків у психолого-педагогічній науці та практиці. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка.* 9(103). 294–305. DOI: 10.24139/2312-5993/2020.09/294-305
2. Долинська Л., Панчук Н. (2023). Динаміка оцінювання студентами життєво-професійного шляху в процесі фахової підготовки (результати дослідження за 2000 та 2020 роки). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки.* 21(66). 5–16.
3. Кавецький В. С. (2019). Урахування напрямів самопідготовки опантів до професійного самовизначення в профорієнтаційній роботі педагогів. Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. Ч.1 (м. Тернопіль, Україна, 11-12 квітня 2019 року). Тернопіль: СМП «Тайп». 242–245.

4. Кобченко А. А. (2022). Напрями та підходи з професійної орієнтації молоді. In: *The 9 th International scientific and practical conference "Modern research in world science"* (November 28-30, 2022) SPC "Sci-conf. com. ua", Lviv, Ukraine. pp. 1569.
5. Костюк Г.С. (1971). Роль професійного самовизначення у формуванні особистості. Професійна орієнтація учнів / упор. З.С. Нечипорук. 17–36.
6. Професійна орієнтація : підручник. (2014). / уклад. Єгорова Є. В., Ігнатович О. М., Кобченко В. В., Литвинова Н. І., Марченко І. Б., Мерзлякова О.Л., Синявський В. В., Татаурова-Осыка Г. П., Шевенко А. М. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 240.
7. Ребуха Л.З. (2022). Готовність вчителів гуманітарних предметів до профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* 1(349). 185–192.
8. Тарарук Д.П. (2022). Педагогічні умови формування готовності вчителів до профорієнтаційної діяльності серед старшокласників. *Інноваційна педагогіка.* 43(2). 105–109.
9. Тарарук Д.П. (2021). Вплив наукових підходів на педагогічний супровід учнів закладу загальної середньої освіти в процесі професійного самовизначення. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 10(114). 177–187.
10. Турбан В.В. (2019). Становлення та професійне самовизначення особистості. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство». 33. 223–234.
11. Федоренко Л. (2022). Специфіка професійного самовизначення випускників сільських шкіл (за результатами констатувального експерименту). *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки.* 7(62). 109–119. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17\(62\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17(62).10)
12. Чорна І. (2022). Психологічні особливості професійного самовизначення школярів. *Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки.* 12. 157–163.

References

1. Vasiuk Yu. (2020). Osoblyvosti i struktura sotsialnoi samovyznachenosti pidlitkiv u psykholoho-pedahohichnii nauksi ta praktytsi. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii : naukovyi zhurnal / MON Ukrainy, Sumskiy derzhavnyi pedahohichnyi un-t im. A. S. Makarenka.* Sumy : SumDPU im. A. S. Makarenka. 9(103). 294–305. DOI: 10.24139/2312-5993/2020.09/294-305 (Vasiuk Yu. (2020). Peculiarities and structure of social self-determination of adolescents in psychological and pedagogical science and practice. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies: scientific journal / MES of Ukraine, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko.* Sumy: Sumy DPU named after A. S. Makarenko. 9(103). 294–305. DOI: 10.24139/2312-5993/2020.09/294-305)
2. Dolynska L., Panchuk N. (2023). Dynamika otsiniuvannya studentamy zhyttievo-profesiinoho shliakhu v protsesi fakhovoi pidhotovky (rezultaty doslidzhennia za 2000 ta 2020 roky). *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 12. Psykholohichni nauky.* 21(66). 5–16. (Dolynska L., Panchuk N. (2023). Dynamics of students' assessment of life and professional path in the process of professional training (research results for 2000 and 2020). *Scientific journal of the M.P. Drahomanov NPU. Series 12. Psychological sciences.* 21(66). 5–16.)
3. Kavetskyi V. Ye. (2019). Urakhuvannya napriamiv samopidhotovky optantiv do profesiinoho samovyznachennia v proforiientatsiini roboti pedahohiv. *Rozvytok profesiinoi maisternosti pedahoha v umovakh novoi sotsiokulturnoi realnosti: zbirnyk materialiv II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii: u 2 ch. Ch.1 (m. Ternopil, Ukraina, 11-12 kvitnia 2019 roku).* Ternopil: SMP «Taip». 242–245. (Kavetsky V. E. (2019). Taking into account directions of self-training of candidates for professional self-determination in the vocational guidance work of teachers. The development of the teacher's professional skills in the conditions of the new sociocultural reality: a collection of materials of the II International Scientific and Practical Conference: in 2 hours, Part 1 (Ternopil, Ukraine, April 11-12, 2019). Ternopil: SMP "Type". 242–245.)
4. Kobchenko A. A. (2022). Napriamy ta pidkhody z profesiinoi orientatsii molodi. In: *The 9 th International scientific and practical conference "Modern research in world science"* (November 28-30, 2022) SPC "Sci-conf. com. ua", Lviv, Ukraine. p. 1569. (Kobchenko A. A. (2022). Directions and approaches to professional orientation of youth. In: *The 9 th International scientific and practical conference "Modern research in world science"* (November 28-30, 2022) SPC "Sci-conf. com. ua", Lviv, Ukraine. p. 1569.)
5. Kostyuk H.S. (1971). Rol profesiinoho samovyznachennia u formuvanni osobystosti. *Profesiina orientatsiia uchniv / upor. Z.S. Nechiporuk.* 17–36. (Kostyuk H.S. (1971). The role of professional self-determination in personality formation. *Vocational guidance of students / emphasis.* Z.S. Nechiporuk 17–36.)
6. Profesiina orientatsiia : pidruchnyk. (2014). / uklad. Yehorova Ye. V., Ihnatovych O. M., Kobchenko V. V., Lytvynova N. I., Marchenko I. B., Merzlyakova O.L., Sinyavskiy V. V., Tataurova-Osyka H. P., Shevenko A. M. Kirovohrad : Imeks-LTD, 240. (Vocational guidance: textbook. (2014). / comp. Yehorova E. V., Ignatovych O. M., Kobchenko V. V., Litvynova N. I., Marchenko I. B., Merzlyakova O. L., Sinyavskiy V. V., Tataurova-Osyka G. P., Shevenko A. M. Kirovohrad: Imex-LTD, 240.)
7. Rebukha L.Z. (2022). Hotovnist vchyteliv humanitarnykh predmetiv do proforiientatsiinoi roboty u zakladakh zahalnoi serednoi osvity. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii: Pedahohichni nauky.* 1(349). 185–192. (Rebukha L.Z. (2022). Readiness of humanities teachers for vocational guidance work in institutions of general secondary education. *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University. Series: Pedagogical sciences.* 1(349). 185–192.)

8. Tararuk D.P. (2022). Pedagogichni umovy formuvannya hotovnosti vchyteliv do proforiientatsiinoi diialnosti sered starshoklasnykiv. *Innovatsiina pedahohika*. 43(2). 105–109. (Tararuk D.P. (2022). Pedagogical conditions for the formation of teachers' readiness for vocational guidance activities among high school students. *Innovative pedagogy*. 43(2). 105–109.)
9. Tararuk D.P. (2021). Vplyv naukovykh pidkhodiv na pedahohichniy suprovid uchniv zakladu zahalnoi serednoi osvity v protsesi profesiinoho samovyznachennia. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. 10(114). 177–187. (Tararuk D.P. (2021). The influence of scientific approaches on the pedagogical support of students of general secondary education in the process of professional self-determination. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 10(114). 177–187.)
10. Turban V.V. (2019). Stanovlennia ta profesiine samovyznachennia osobystosti. Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuks NAPN Ukrainy. *Psykholohiia navchannia. Henetychna psykholohiia. Medychna psykholohiia*. K. : DP «Informatsiino-analitychne ahentstvo». 33. 223–234. (Turban V.V. (2019). Formation and professional self-determination of the individual. Actual problems of psychology: coll. of science works of the Institute of Psychology named after H.S. Kostyuk of the National Academy of Sciences of Ukraine. *Psychology of learning. Genetic psychology. Medical psychology*. K.: SE "Information and Analytical Agency". 33. 223–234.)
11. Fedorenko L. (2022). Spetsyfika profesiinoho samovyznachennia vypusnykiv silskykh shkil (za rezultatamy konstatualnoho eksperymentu). *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriiia 12. Psykholohichni nauky*. 7(62). 109–119. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17\(62\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17(62).10) (Fedorenko L. (2022). Specifics of professional self-determination of graduates of rural schools (according to the results of a ascertaining experiment). *Scientific journal of the NPU named after M.P. Drahomanova. Series 12. Psychological sciences*. 7(62). 109–119. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17\(62\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17(62).10))
12. Chorna I. (2022). Psykholohichni osoblyvosti profesiinoho samovyznachennia shkoliariv. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia: Psykholohichni nauky*. 12. 157–163. (Chorna I. (2022). Psychological features of professional self-determination of schoolchildren. *Bulletin of Lviv University. Series: Psychological sciences*. 12. 157–163).

Abstract
TARARUK Daryna

STRUCTURAL-FUNCTIONAL MODEL OF FORMATION OF THE HUMANITIES SUBJECTS TEACHERS' READINESS FOR THE VOCATIONAL GUIDANCE WORK

The relevance of the problem of forming the readiness of teachers of humanitarian subjects to conduct vocational guidance work with schoolchildren in general secondary education institutions, which is carried out starting from elementary school and ending with high school, is substantiated. The expediency of effective professionally self-determined students at school has been proven, as high results of professional activity in the future are an important strategic resource of the state and society as a whole.

The definition of the concept of "teacher's readiness for vocational guidance work" is given. The content of the introduced structural-functional model is revealed and its influence on the formation of the readiness of humanities teachers to organize and conduct vocational guidance work is outlined. Within the framework of the model, all components that are interconnected and interdependent and constitute four blocks are substantiated: the target, during which the formation of educational, developmental and educational readiness takes place; theoretical as conceptualizing, which includes the conceptual and categorical apparatus, didactic general-pedagogical and specific principles, scientific approaches, theories and methods, levels of structuring of the content of the teacher's vocational guidance work, the position of humanitarian and vocational guidance knowledge; procedural-methodical with four main components of a teacher's readiness to conduct vocational guidance work - motivational-value, substantive-operational, evaluative-reflective and professional-developmental for the implementation of the proposed pedagogical conditions; result-evaluative, which is represented by the levels of professional readiness, obtained with the help of mathematical statistics methods, as a result of the formed readiness of teachers for vocational guidance work with students in secondary schools.

It was concluded that the introduction of the structural-functional model into the process of training teachers of humanities subjects creates suitable conditions for the formation of teachers' readiness to conduct vocational guidance work with students in secondary schools.

Keywords: *teachers of humanitarian subjects, students, vocational guidance work, institutions of general secondary education, structural-functional model, readiness for vocational guidance*

Стаття надійшла до редакції 25.05.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Тарарук Д. Структурно-функціональна модель формування готовності до профорієнтаційної роботи вчителів гуманітарних предметів. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 2. С. 43-50.

Tararuk D. (2023) Structural-functional model of formation of the humanities subjects teachers' readiness for the vocational guidance work. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 2, pp. 43-50.